

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ПАВЛА ТИЧИНИ

Кафедра медико-біологічних основ фізичної культури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач

кафедри

Соколенко Л.С.

Л.С. Соколенко
“28” серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФП 1.2.10 ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ

Спеціальність 014.06 Середня освіта (Хімія)

Освітня програма Середня освіта (Хімія)

Освітній ступінь бакалавр

Факультет природничо-географічний

2019– 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни Основи медичних знань для студентів спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія) освітнього ступеня «бакалавр»

Розробник: Бойко Юлія Степанівна, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, кандидат педагогічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри: медико-біологічних основ фізичної культури.

Протокол № 2 від “28” серпня 2019 року

Завідувач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури.

_____ Соколенко Л.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

Протокол № 1 від “29” серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії
природничо-географічного факультету _____
(підпис) (Грабовська С. Л.)
(прізвище та ініціали)

©Бойко Ю.С.2019р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність: 014.06 Середня освіта (Хімія)	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання: проект		Семестр	
Загальна кількість годин – 90 год.		1-й	-
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 год. аудиторних -46 год. самостійної роботи студента –.44 год.	Освітній ступінь: бакалавр	22 год.	-
		Практичні, семінарські	
		24 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		24 год.	-
		Індивідуальні завдання: 20 год.	
Вид контролю:			
	зал.	-	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання –51 % / 49%

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Основною метою дисципліни – є теоретичне ознайомлення та практичне відпрацювання основних методик надання першої невідкладної допомоги, засвоєння студентами понять «травма», «травматизм», його види, причини виникнення травм, організацію медичної допомоги.

Завдання курсу «Основи медичних знань»:

теоретичні

Засвоєння сучасних знань про першу медичну допомогу в загрозованих для життя станах, що виникають при захворюваннях внутрішніх органів, інфекційних хворобах, при травмах та нещасних випадках, а також формування особистості вчителя, озброєного знаннями та вміннями з основ медичних знань, які необхідні для забезпечення, збереження здоров'я і життя.

Дослідження різних видів травм і травматизму, а також факторів, що спричиняють травми (механічні, фізичні, хімічні, біологічні).

практичні

оволодіння практичними навичками надання першої долікарської допомоги в разі отримання дорослою людиною чи дитиною травм та ушкоджень, при наявності кровотеч чи важких термінальних станів

виховання впевненості під час надання долікарської допомоги, виконанні ін'єкцій підшкірно або внутрішньом'язово, накладанні бинтових пов'язок на різні ділянки тіла людини.

Вивчення дисципліни передбачає набуття наступних *компетентностей*

ЗК 13. Навички здійснення безпечної діяльності.

Очікувані результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- Концептуальну модель здоров'я;
- Функціональні основи здорового способу життя;
- Основні методи збереження здоров'я;
- Загальні характеристики негативного впливу шкідливих звичок на організм людини;
- Медичні аспекти статевого виховання;
- Принципи профілактика СНІДу і венеричних захворювань;
- Ознаки невідкладних станів при захворюваннях, отруєннях та травмах життєво важливих органів та систем;
- Клінічні ознаки інфекційних хвороб, що набули соціального значення, та основні профілактичні заходи;
- Принципи застосування лікарських препаратів та предметів догляду за хворими та дітьми;
- Методи і способи надання першої медичної допомоги у загрозованих для життя станах при отруєннях, захворюваннях органів дихання, серцево-судинної системи, систем травлення та сечовиділення; при травмах життєво важливих органів та систем;

вміти:

- Формувати навички здорового способу життя;
- Застосовувати методи оздоровлення: раціональне харчування, загартування, адекватну індивідуальну рухову активність;
- Застосовувати інноваційні педагогічні технології для попередження шкідливих звичок серед молоді;
- Проводити профілактичну роботу серед учнів для запобігання розповсюдження СНІДу і венеричних захворювань;
- За типовими ознаками давати попередню оцінку стану хворого або потерпілого;
- Проводити штучне дихання та непрямий масаж серця;
- Проводити тимчасову зупинку різних видів кровотеч;
- Надавати першу медичну допомогу при відкритих та закритих ушкодженнях різної локалізації;
- Користуватися предметами догляду за дітьми та хворими;
- Надавати першу медичну допомогу в невідкладних станах, які виникають при захворюваннях органів дихання, серцево-судинної системи, систем травлення та сечовиділення;
- Надавати першу медичну допомогу в невідкладних станах, які виникають при отруєннях;
- Проводити профілактичні заходи та надавати першу медичну допомогу при інфекційних захворюваннях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти програмними результатами навчання:

ПРН 31. Здатний забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочній діяльності.

3. Мова навчання

Мова навчання: українська

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Перша медична допомога в загрозованих для життя станах при травмах і нещасних випадках

Тема 1. Нещасні випадки. Основна мета, завдання та принципи надання першої медичної допомоги.

Нещасним випадком називається ушкодження органів людини або порушення їхньої функції при раптовому впливі навколишнього середовища. Першу медичну допомогу потребують особи, з якими трапився нещасний випадок або в яких раптово виник тяжкий стан, що загрожує життю.

Практичні заняття

Основні методи реанімації.

Тема 2. Рани та їх обробка. Класифікація ран.

Раною (vulnus) називається будь-яке механічне ушкодження організму, що супроводжується порушенням цілісності покривних тканин – шкіри або слизових оболонок.

Залежно від виду знаряддя, що ранило, і характеру ушкодження тканин виділяють такі види ран: різана; колота; забита; рвана; розчавлена; рубана; укушена; змішана; вогнепальна.

Практична робота

Десмургія. Перша допомога при кровотечах.

Тема 3. Переломи кісток, перша медична допомога при переломах

Переломи бувають закриті, без ушкодження шкіри, та відкриті, що супроводжуються розривом шкіри, кровотечею, утворенням ранової поверхні. Відкриті переломи становлять більшу небезпеку, оскільки рана може забруднюватись, а це, в свою чергу, може викликати нагноєння м'яких тканин і гнійне запалення кісток (остеомієліт). Переломи кісток кінцівок (трубчастих кісток) характеризуються болем, порушенням форми кінцівки, рухливістю уламків кісток в місці перелому, (тобто там, де її не повинно бути), хрускотом, набряком, порушенням рухів. При відкритих переломах спостерігається кровотеча з рани, нерідко зміщення відламків.

Перша медична допомога при переломах полягає в забезпеченні нерухомості і спокою пошкодженої кінцівки, що вкрай необхідно для транспортування потерпілого.

Практичне заняття

Перша допомога. Травми. Переломи. Вивихи. Поранення.

Змістовий модуль 2. Перша медична допомога в загрозованих для життя станах, що виникають при захворюваннях внутрішніх органів, інфекційних хворобах.

Тема 4. Соматичні захворювання основних систем органів людини

Соматичні захворювання – захворювання тіла. До цієї групи захворювань входять хвороби, що викликаються зовнішніми впливами або ж внутрішніми порушеннями роботи органів і систем. Соматичні захворювання основних систем: хвороби дихальної системи. Хвороби нервової системи. Хвороби органів травлення. Порушення обміну речовин. Хвороби системи кровообігу.

Практичне заняття

Перша допомога при розладах свідомості.

Тема 5. Інфекційні захворювання.

Інфекційні хвороби – група хвороб, спричинюваних *мікроорганізмами*. Інша назва – заразні хвороби. Від інфекційних хвороб відрізняються наявністю специфічного збудника, інкубаційного періоду, заразливості (контагіозності), циклічності клінічного перебігу, виробленням імунітету до повторного зараження. Інфекційні хвороби уражають людей, тварин, рослин. Збудниками можуть бути представники різних царств і груп відповідно примітивніших

доскладних: віруси, мікоплазми, хламідії, рикетсії, бактерії, спірохети, гриби та ін.

Тема 6. Основ медичної деонтології.

Медична деонтологія – це сукупність етичних норм і принципів поведінки медичного працівника при виконанні своїх професійних обов'язків.

Тема 7. Основні захворювання органів дихальної системи, невідкладні стани при них та перша медична допомога

Основні захворювання органів дихання — бронхіт, пневмонія, хронічне обструктивне захворювання легень, бронхіальна астма, бронхоектатична хвороба, інтерстиціальні захворювання легень, респіраторний дистрес-синдром, плеврит і тромбоемболія легеневої артерії.

Тема 8. Перша медична допомога при зупинці дихання та кровообігу.

Перша допомога – це сукупність простих, доцільних дій, спрямованих на збереження здоров'я потерпілого. О. По-перше, якщо є потреба і можливість, треба вивести потерпілого з місця події. По-друге, оглянути стан потерпілого, зупинити кровотечу і обробити цідилянки. Потім мобілізувати переломи і запобігти травматичному шоку. При наданні першої долікарської допомоги треба керуватися такими принципами: правильність і доцільність; швидкість; продуманість, рішучість. спокій.

Практичне заняття

Перша медична допомога при зупинці дихання та кровообігу.

Тема 9. Дитячі хвороби, що набули соціального значення, та їх попередження

Захворюваність дітей на туберкульоз в Україні. Епідемічна ситуація щодо розповсюдження туберкульозу серед дітей. Особливості зараження. Перебіг туберкульозу у дітей різних вікових груп. Клінічні форми дитячого туберкульозу, що супроводжуються ураженням бронхіальних лімфовузлів, бронхів, плеври, очей, опорно-рухового апарату, оболонок головного мозку. Санітарно-просвітницька робота серед школярів та їх батьків щодо запобігання розповсюдження туберкульозу.

Захворюваність на ВІЛ/СНІД в Україні. Шляхи зараження. Ризикова поведінка, як основна причина інфікування ВІЛ. Діагностування наявності ВІЛ в організмі. Анонімність і конфіденційність інформації щодо захворювання на ВІЛ/СНІД. Права ВІЛ-інфікованої людини щодо навчання в загальноосвітніх навчальних закладах та працевлаштування. Безпідставність дискримінації ВІЛ-інфікованих людей.

Особливості ВІЛ-інфікування та перебігу СНІДу в дітей. Ураження центральної нервової системи у новонароджених як один з основних проявів внутрішньоутробного інфікування ВІЛ. Прогноз. Профілактика. Антиретровірусна терапія.

Тема 10. Перша медична допомога при впливі на організм високих та низьких температур, електричного струму

Опіки як наслідок ушкодження тканин термічними, фізичними і хімічними агентами. Їх причини. Фактори, що впливають на тяжкість стану потерпілого. Ступень опіку в залежності від глибини ушкодження тканин. Поверхневі і глибокі опіки. Їх ознаки. Тяжкість опіків. Опікова хвороба як сукупність загальних розладів організму. Хімічні опіки як наслідок впливу на тканини різних хімічних речовин (кислоти, луги, фосфор, розчин йоду тощо).

Особливості опіків у дітей та запобігання ним. Опіки очей, дихальних шляхів. Перша медична допомога при опіках різного виду і ступеню.

Поняття про відмороження та замерзання. Основні ознаки ушкоджень людини при дії низьких температур, ступені тяжкості, перша медична допомога.

Електротравма, ураження блискавкою. Фактори, що зумовлюють тяжкість уражень. Загальні та місцеві ознаки, перша медична допомога при ураженні електричним струмом та блискавкою.

Практичне заняття

Перша допомога при перегріванні, тепловому та сонячному ударах

Тема 11. Профілактика психоневрологічних порушень

Невроз – як психогенне захворювання. Причини дитячих неврозів – психічні потрясіння, спадковість, насильство у сім'ї, алкоголізм батьків дитактогенні фактори тощо. Класифікація неврозів: неврастенія, невроз страху, невроз нав'язливих станів, істеричний невроз. Загальні ознаки для всіх форм неврозів: моторні порушення (зайварухливість, тік, заїкання), розлади вегетативної регуляції.

Запобігання неврозам: уникання стресових ситуацій, позитивна установка на подолання тих чи інших нервових відхилень (нормалізація сімейних стосунків, справедливе ставлення вчителя до всіх дітей у класі та інше). Постійне психоемоційне напруження як фактор виникнення неврозів у вчителів. Їх профілактика.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог	у тому числі					усьог	у тому числі				
		о	л	п	лаб	інд		с.	о	л	п	лаб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												

Змістовий модуль 1.Перша медична допомога в загрозових для життя станах,при травмах та нещасних випадках.

Тема 1. Нещасні випадки. Основна мета, завдання та принципи надання першої медичної допомоги.	6	2	2			2						
Тема 2. Рани та їх обробка. Класифікація ран.	6	2	2			2						
Тема 3. Переломи кісток, перша медична допомога при переломах.	6	2	2			2						
Тема 4. Соматичні захворювання основних систем органів людини	6	2	2			2						
Тема 5. Інфекційні захворювання.	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 1	32 32	1 0 1 0	10 10			12 12						

Змістовий модуль 2.Перша медична допомога в загрозових для життя станах, що виникають при захворюваннях внутрішніх органів, інфекційних хворобах.

Тема 6. Основи медичної деонтології.	6	2	2			2						
Тема 7. Основні захворювання органів дихальної системи, невідкладні стани при них та перша медична допомога	6	2	2			2						
Тема 8. Перша медична допомога при зупинці дихання та кровообігу.	6	2	2			2						
Тема 9. Дитячі хвороби, що набули соціального значення, та їх попередження	6	2	2			2						
Тема 10. Перша медична допомога при впливі на організм високих та низьких температур, електричного струму	6	2	2			2						
Тема 11. Профілактика психоневрологічних порушень	8	2	4			2						

Разом за змістовим модулем 2	38	12	14			12						
Разом	70	22	24			24						
	Модуль 2											
ІНДЗ						20						
Усього годин	90	22	24			20	24					

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні методи реанімації	4
2	Десмургія, перша допомога при кровотечах	4
3	Перша допомога при травмах (переломи, вивихи, поранення)	4
4	Перша допомога при гострих болях в животі	4
5	Перша допомога при перегріванні, тепловому та сонячному ударах.	2
6	Перша допомога при розладах свідомості.	4
7	Перша медична допомога при зупинці дихання та кровообігу.	2
		24

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Раціональне харчування дітей різного віку. Особливості харчування хворої дитини	2
2	Профілактика харчових отруєнь. Методи очищення власного організму від токсичних речовин.	2
3	Основні захворювання органів травлення у дітей: гастрит, гастродуоденіт, дискінезія жовчовивідних шляхів.	2
4	Загартовування, гімнастика та фізична культура дітей	2
5	Особиста гігієна дітей дошкільного та шкільного віку.	2

6	Загальні відомості про етіологію та патогенез захворювань шкіри	2
7	Венеричні хвороби та їх профілактика.	2
8	Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної, дихальної, травної, сечової систем дітей.	2
9	Поняття росту і розвитку. Період внутрішньоутробного розвитку. Профілактика порушень здоров'я дитини в ембріогенезі	2
10	Вікові періоди розвитку дитини. Загальна характеристика. Хвороби дітей, їх профілактика та лікування.	2
11	Оцінювання фізичного розвитку дитини за показниками маси тіла, довжини тіла (сидячи, стоячи), окружності грудної клітки, окружності голови. Значення антропометричних даних.	2
12	Генетичні чинники формування здоров'я дитини. Медико-генетичне консультування та його роль у виявленні проблем формування здоров'я дитини.	2
	Разом	24

8. Навчальний проект (Індивідуальне навчально-дослідне завдання)

Теми для виконання ІНДЗ

1. Вплив харчування вагітної жінки на організм майбутньої дитини.
2. Вплив на організм майбутньої дитини лікарських засобів, які приймає вагітна жінка.
3. Вплив захворювань матері та шкідливих звичок на організм майбутньої дитини.
4. Роль сім'ї у вихованні повноцінної дитини.
6. Валеологічне виховання дошкільнят.
7. Шкідливий вплив тютюнопаління на організм людини.
8. Шкідливий вплив вживання алкогольних напоїв на організм людини.
9. Шкідливий вплив вживання наркотичних речовин на організм людини.
10. Вплив радіоактивного випромінювання на організм людини.
11. Вплив електромагнітного випромінювання на організм людини.
12. Вплив генетично-модифікованих продуктів на організм людини.
13. Методи загартовування організму.
14. Вегетаріанство. За та проти.
15. Роль рухової активності в збереженні здоров'я.
16. Дотримання водного балансу організму як запорука його здоров'я.

17. Профілактика захворювань серця серед дітей дошкільного та шкільного віку.
18. Профілактика захворювань органів дихання серед дітей дошкільного та шкільного віку.
19. Профілактика захворювань органів травлення серед дітей дошкільного та шкільного віку.
20. Хвороби брудних рук та їх профілактика.
21. Заїкання. Причини виникнення та способи лікування.
22. Профілактика захворювань сечовидільної системи серед дітей дошкільного та шкільного віку.
23. Поширення мікроорганізмів та їх роль у природі та житті людини.
24. Роль хребта у підтримці нормального функціонування організму.
25. Вакцини і вакцинація. За та проти.
26. Неспецифічна профілактика туберкульозу та БЦЖ вакцинація.
27. Як попередити поширення СНІДу.
28. Методи контрацепції.
29. Роль народної і нетрадиційної медицини у профілактиці та лікуванні хвороб.

9. Методи навчання

Лекції, практичні та лабораторні заняття із застосуванням традиційних та сучасних активних методів навчання (тренінги, ділові ігри тощо).

10. Методи оцінювання

Усне, письмове опитування, поточне тестування, оцінка за проект, оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

До роботи

Теоретичні завдання передбачають перевірку знань з «Основ медичних знань», знання основної термінології, вияв розуміння патологічних змін в організмі людини при термінальних станах і найбільш розповсюджених захворюваннях, знання з організації догляду за хворими у відповідності з їх патологією та станом важкості. При оцінюванні роботи студентів беруться до уваги наступні критерії: послідовне та повне визначення змісту основних понять, порядок надання невідкладної допомоги та догляду за хворим.

Практичні завдання передбачають опанування основним змістом навчальної дисципліни, оволодіння практичними навичками з надання допомоги, проведення індивідуальної та групової роботи з хворими.

Спрямованість практичних завдань передбачає вміння творчо застосовувати набуті навички, передбачати та вирішувати проблемні питання як у майбутній професійній діяльності, так і в повсякденному житті.

При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема: усне та письмове опитування, володіння практичними навичками, розв'язання ситуаційних задач, захист рефератів та завдань для самостійного опрацювання.

Оцінка **“відмінно”** ставиться студенту, який вільно володіє даним матеріалом, чітко, грамотно, логічно, повно і послідовно висвітлює питання, розкриває сутність і аналізує його зміст, висвітлює основні закономірності, принципи, форми й методи, порівнює соціальні явища, факти, процеси, аналізує спільні риси та відмінності, демонструє знання не лише лекційного матеріалу, але й результати самостійного опрацювання, вміння висвітлювати власні міркування та робити висновки.

Оцінка **“добре”** ставиться студенту, який добре володіє навчальним матеріалом, грамотно й логічно викладає його в письмовій формі, допускаючи при цьому не більше одного – двох невеличких чи незначних помилок, обмежується викладом основних теоретичних положень.

Оцінка **“задовільно”** виставляється студенту, який демонструє посередні знання основних положень навчальної дисципліни, не зовсім чітко викладає основні положення, допускаючи при цьому не більше однієї грубої помилки або двох не грубих помилок, обмежується при відповіді тільки викладом матеріалу конспекту.

Оцінка **“незадовільно”** виставляється студенту, який демонструє не зовсім повні знання курсу навчальної дисципліни, допускає при викладі навчального матеріалу суттєві помилки, не орієнтується у лекційному матеріалі.

Поточний та підсумковий контроль здійснюється в результаті оцінювання виконання самостійної роботи студентів, виконання практичних навичок .

Загальна оцінка з дисципліни розраховується за результатами оцінювання виконаних практичних занять, індивідуально навчально-дослідного завдання та підсумкового контролю. Рівень знань студента оцінюється за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль I							Модуль II ІНДЗ	П.к.	всього
ЗМ I			ЗМ II						
T1	T2	T3	T 4	T 5	T 6	T 7			
10	10	10	10	10	10	10	15	15	100

12. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100 А	відмінно	

82-89 В	добре	зараховано
75-81 С		
69-74 D	задовільно	
60-68 Е		
35-59 FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
34 – 1 F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни .
2. Нормативні документи, ілюстративні матеріали.
3. Таблиці (схеми, плакати) слайди, муляжі, «торс людини», скелет людини, кістки, штучні моделі кісток, кістки в розрізі, комплект планшетів: м'язи тулуба, кінцівок, розбірна модель серця, ока, вуха, муляжі органів дихання.

14. Рекомендована література Основна

1. Гищак Тетяна Віталіївна. Основи медичних знань та медицини катастроф: навчальний посібник / Т. В. Гищак, О. В. Долинна.-Київ :Паливода А. В., 2003. -140 с.
2. Гудима А.А. Захист вітчизни: Підруч. для учнів І кл. загальноосвіт. навч. закл. (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень, для дівчат «основи медичних знань»)/ А.А. Гудима, К.О. Пашко, І.М. Герасимів, М.М. Фука –Тернопіль: Астон, 2011. – 280с.: іл.
3. Долікарська допомога та основи захисту населення в надзвичайних ситуаціях : підручник / П.Д. Плахтій, Н.В.Гутарева, А.В. Макаренко, Л.С. Соколенко – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2018. – 340 с.
3. Основи медичних знань : підручник / П.Д. Плахтій, С.П. Польова, Л.С. Соколенко, Н.В.Гутарева ; за ред. С.П. Польової. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2015. – 328 с.

Допоміжна

1. Основи медичних знань. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Вікова фізіологія і шкільна гігієна. Валеологія: навчально-методичний посібник / Н.І. Коцур, Л.П. Товкун, Н.І. Годун, О.М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О.М. Лукашевич, 2014. –463с. : іл., табл
2. Основи медичних знань : навчально-методичний посібник / П.Д. Плахтій, Л.С. Соколенко, Н.В.Гутарева. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2013. – 268 с.
3. Основи медичних знань. Тести: навчальний посібник / За ред. О.Ф. Головка. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. –176с.

4. Тарасюк В. С. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги / В. С. Тарасюк, М. В. Матвійчук, В. В. Паламар. – Київ: ВСВ «МЕДИЦИНА», 2017. – 528 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Захист вітчизни: Підруч.для учнів 11 кл.загальноосвіт.навч.закл.(рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень, для дівчат «Основи медичних знань») [Електронний ресурс] / А. А.Гудима, К. О. Пашко, І.

М. Герасимів, М. М. Фука // Астон. –2011. –Режим доступу до ресурсу: <http://ru.calameo.com/books/00109410427fcbc647df1>

2. Валецька Р. О. Основи медичних знань [Електронний ресурс] / Р. О. Валецька // Волинська книга. –2007. –Режим доступу до ресурсу: <http://www.twirpx.com/file/1198103/>.

3. Сайт «Основи медичних знань» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://healt.ucoz.ua/>

4. Концепція нової системи охорони здоров'я / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moz.gov.ua/docfiles/Pro_20140527_0_dod.pdf